

EITEM 6 – CWESTIYNAU

(1) Cwestiwn Y Cynghorydd Gruff Williams

Sut y gwnaeth Cabinet y Cyngor hwn gytuno â Chyngor Môn i beidio a gwneud y Gymraeg yn amcan o Gynllun Llesiant ar y Cyd newydd?

Ateb – Arweinydd y Cyngor – Y Cynghorydd Dyfrig Siencyn

Yn gyntaf dylid nodi fod yr iaith Gymraeg yn **flaenoriaeth parhaol** i'r Bwrdd ers ei sefydlu yn ôl yn 2015. Fel ag y nodir yng nghylch gorchwyl y Bwrdd .....*'Cymraeg fydd prif iaith gweinyddiaeth y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus, ar lafar ac yn ysgrifenedig. Fe fydd pob aelod yn paratoi adroddiadau yn ddwyieithog.'*

Mae gofyn statudol i'r Bwrdd gyhoeddi Cynllun Llesiant a sefydlu amcanion llesiant pob 5 mlynedd. Golyga hyn fod y Cynllun Llesiant newydd (2023-28) ar gyfer Gwynedd a Môn yn gosod amcanion ar gyfer y 5 mlynedd nesaf yn unig. Fe gofiwch i'r Cynllun hwnnw gael ei gymeradwyo gan y Cyngor hwn ar y 4 o Fai y llynedd. Adnabuwyd tri amcan ar gyfer y cyfnod dan sylw yn seiliedig ar ganlyniadau'r asesiadau llesiant a gwblhawyd yn 2022. Tra bod Amcanion Llesiant yn newid dros amser tydi ymrwymiad y Bwrdd i flaenoriaethu'r iaith Gymraeg ddim yn newid.

Datblygwyd yr amcanion ar y cyd hefo holl aelodau'r Bwrdd ac mae'r Cynllun Llesiant wedi ei gymeradwyo yn ffurfiol gan yr holl aelodau statudol, sef Cyngor Gwynedd, Cyngor Sir Ynys Mon, Bwrdd Iechyd Betsi Cadwaladr, Cyfoeth Naturiol Cymru ac Awdurdod Tan ac Achub Gogledd Cymru.

Dyma ddyfyniad o Gynllun Cyflawni 2023/24 y Bwrdd sy'n gosod allan y flaenoriaeth i'r Gymraeg ac i'r amcanion am y pum mlynedd dan sylw:

Dyma ein blaenoriaeth parhaol:

Mae'r iaith Gymraeg yn flaenoriaeth parhaol i'r Bwrdd ac rydym yn ei hyrwyddo ym mhob maes o'n gwaith

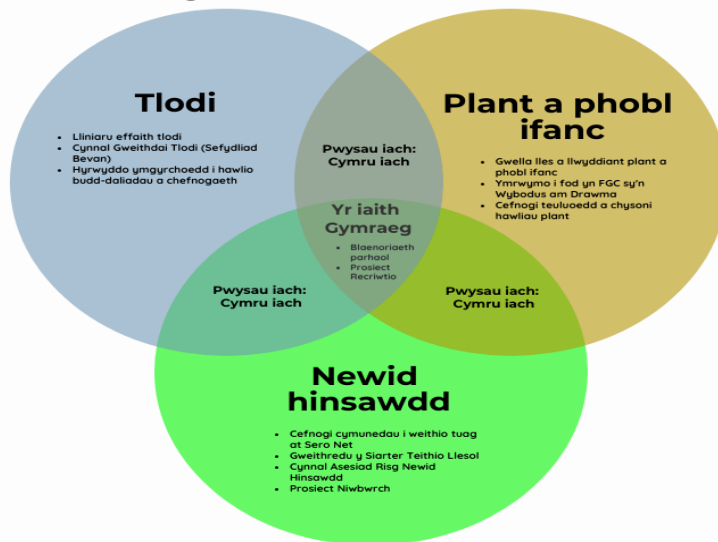
Dyma ein Amcanion Llesiant am y cyfnod 2023-28:

- *Rydym am weithio gyda'n gilydd i liniaru effaith **tlodi** ar lesiant ein cymunedau.*
- *Rydym am weithio gyda'n gilydd i wella lles a llwyddiant ein **plant a phobl ifanc** er mwyn gwireddu eu llawn botensial.*
- *Rydym am weithio gyda'n gilydd i gefnogi ein gwasanaethau a'n cymunedau i symud tuag at **Sero Net Carbon**.*

Rydym fel Bwrdd wedi cytuno i ddilyn methodoleg System Gyfan a Pwysa Iach/Cymru Iach fel llinyn euraidd drwy'r gwaith yma.

Dyma ddarlun yn gosod allan yr uchod gyda'r iaith Gymraeg yn y canol yn treiddio drwy holl waith y Bwrdd:

Cyflawni y Cynllun Llesiant Cyfnod 1 - 2024-2025

(2) Cwestiwn Y Cynghorydd Angela Russell

Mae'r gwasanaeth bysus hwyr y nos o Bwllheli i ardaloedd gwledig Llŷn wedi bod yn fendithiol i lawer iawn o'r boblogaeth yma yn Nwyfor dros y degawdau ac yn fodd i bobl unig cael mynd i gymdeithasu i'r dref unwaith yr wythnos. Ers cyfnod y clo ni welwyd y gwasanaeth yma yn ail gychwyn.

Hoffwn ofyn wrth yr aelod cabinet pa gamau sydd wedi'u cymeryd gan yr Adran Drafnidiaeth i ddwyn perswâd ar y cwmnïau bysus i ail gychwyn y gwasanaeth hwyr y nos o Bwllheli i Aberdaron / o Bwllheli i Nefyn?

Ateb – Aelod Cabinet Amgylchedd, Y Cynghorydd Dafydd Meurig

Ar sail genedlaethol, mae'n amser heriol iawn i'r diwydiant bysiau am sawl rheswm. Mae costau darparu gwasanaethau wedi codi yn sylweddol, mae yna breimiwm ar adnoddau ac mae'n anodd ennyn defnydd digonol a parhaus i wneud rhai gwasanaethau yn hyfyw. Yn anffodus, ond anorfod, golyga hyn fod darparu gwasanaethau tu allan i amseroedd craidd yn enwedig, gan gynnwys gyda'r nos, wedi mynd yn fwyfwy anodd sydd yn cynnwys, mewn rhai achosion, oherwydd diffyg gyrrwyr i ymgymryd â'r gwaith.

Mae'r Uned Trafnidiaeth yn gweithio'n agos gyda darparwyr, ynghyd a rhanddeiliaid allweddol eraill megis Trafnidiaeth Cymru a Llywodraeth Cymru, gyda'r bwriad o uchafu cyfleoedd teithio a darparu gwasanaethau sydd yn ariannol ac amgylcheddol gynaliadwy. Mae adolygiad estynedig o'r gwasanaethau bws lleol sydd yn cael eu darparu

ar ran y Cyngor wedi ei gynnal. Yn dilyn y gwaith yma ac er yr heriau a chynnydd sylweddol yng nghostau, mae gwasanaethau ar ei newydd wedd erbyn hyn wedi eu comisiynu ac yn gweithredu yn ardaloedd Caernarfon, Dyffryn Nantlle a Meirionnydd. Mae proses pwrpasu ar gyfer gwasanaethau yn ardal Dwyfor yn mynd rhagddo a'r ffocws, yn y lle cyntaf, yw edrych i gynnal lefel o ddarpariaeth ar gyfer pwrpasau ac yn ystod amseroedd craidd.

Yn anffodus, mewn rhai ardaloedd o Gymru, mae yna gwtogi a rhesymoli sylweddol a chyffredinol o wasanaethau bws wedi mynd rhagddo gyda mwy yn debygol. Y gobaith yw y byddwn yn medru parhau i wrthsefyll hyn yng Ngwynedd.

Does gan y Cyngor ddim dylanwad uniongyrchol ar weithrediad gwasanaethau mae cwmnïau bws yn dewis eu darparu ar sail fasnachol. Mae amserlenni'r gwasanaethau mae'r Cyngor yn eu comisiynu yn seiliedig ar wneud y mwyaf o adnoddau er mwyn cwrdd ag anghenion craidd, yn y lle cyntaf, gan gymryd i ystyriaeth y cyfyngiadau a heriau cyllidebol.

Mae rhwydweithiau bysiau yn ddeinamig ac yn medru newid. Bydd swyddogion yn parhau yn eu hymdrechion i uchafu cyfleoedd teithio ar gyfer trigolion Gwynedd gyda'r cyllidebau ac adnoddau sydd ar gael. Er yn annhebyg iawn yn yr hinsawdd sydd ohoni, pe bae cyfle i adfer gwasanaeth gyda'r nos rhwng Pwllheli ac ardaloedd ym Mhen Llŷn yna byddwn yn edrych yn gadarnhaol ar hyn. Mae'r rhesymau dros gynnal gymaint o gyfleoedd teithio am gymaint o wahanol resymau a phosib yn niferus a chryf ond yn anffodus, er gwaetha'r dymuniad a ymdrechion gorau, ni fydd modd cwrdd â chyfarch pob angen, galw a dyhead.

(3) Cwestiwn Y Cynghorydd Rhys Tudur

Yn ddiweddar deallaf bod Pwyllgor Mynwent wedi derbyn hysbys gan y Cyngor yn nodi rheoliadau ar gyfer gwastraff masnachol i rannu gwastraff o fewn y biniau. Gan ystyried fod aelodau pwyllgorau o'r fath yn gweithredu yn ddi-dâl a chydag aelodau/ymdiriedolwyr oedrannus a bod bwlch o wahaniaeth rhwng natur gweithgarwch pwyllgor mynwent a busnes stryd fawr, tybed os oes gan y Cyngor hwn gynllun ar waith i hwyluso neu i liniaru'r gofynion hyn ar eu cyfer?

Ateb – Aelod Cabinet Amgylchedd, Y Cynghorydd Dafydd Meurig

O fis Ebrill 2024, bydd Rheoliadau Ailgylchu yn y Gweithle newydd Llywodraeth Cymru yn dod i rym. Bydd angen i bob eiddo annomestig wahanu deunyddiau y gellir eu hailgylchu oddi wrth wastraff arall. Mae'r rheolau newydd hyn yn berthnasol i bob busnes a'r sectorau cyhoeddus ac elusennol. Rydym wedi derbyn cadarnhad bod mynwentydd yn disgyn o dan y Rheoliadau hyn hefyd.

Pwrpas y Rheoliadau yw gwella ansawdd a maint y gwastraff ailgylchadwy masnachol sy'n cael ei gasglu a'i wahanu ledled Cymru. Perchennog yr eiddo fydd yn gyfrifol am yr holl wastraff ar y safle; mae hyn yn cynnwys gwastraff a gynhyrchir gan ymwelwyr.

Bydd gan y Cyngor yr hawl i wrthod casglu'r gwastraff cyffredinol os yw'n cynnwys gwastraff ailgylchadwy. Mae'r ddeddfwriaeth newydd yn cael ei gorfodi gan Gyfoeth Naturiol Cymru, a gallwn fel Cyngor dderbyn dirwy o £500 os cawn ein dal yn casglu gwastraff sy'n cynnwys deunyddiau ailgylchadwy.

Rydym wedi codi'r mater yma efo Cyfoeth Naturiol Cymru ond nid oeddent yn rhagweld y byddai'r mathau gwahanol o'r eitemau sydd yn orfodol i'w hailgylchu yn cyrraedd y biniau hyn. Fodd bynnag, mae disgwyliad i berchennog y bin wneud ymdrech i sicrhau nad oes eitemau a ellir ei ailgylchu, megis papur, plastigion a chaniau metel yn cael eu gwaredu yn y bin cyffredinol. Ar hyn o bryd byddai'n ddigonol a rhesymol gosod arwydd ar y bin yn nodi mai gwastraff cyffredinol o'r fynwent yn unig a ddylid ei waredu yn y bin.

(4) Cwestiwn Y Cynghorydd Jina Gwyrfa

Faint o swyddi sydd yn wag yn Adrannau Cyngor Gwynedd ar hyn o bryd, a pha fesurau sydd ar waith er mwyn sicrhau

- i) Nad yw'r cyhoedd yn derbyn gwasanaeth salach oherwydd prinder gweithwyr;
- ii) Nad yw staff presennol yn gorfod ysgwyddo baich ychwanegol i gwrdd â diffygion staffio Adrannau, gan greu straen personol a morâl isel;
- iii) Bod strategaeth ar waith i leihau'r trosiant staff, (gan gynnwys o bosib' edrych ar raddfeydd cyflogaeth a disgrifiadau swydd)?

Ateb – Aelod Cabinet Cefnogaeth Gorfforaethol, Y Cynghorydd Menna Trenholme

Ar y cyfan, mae lefel trosiant staff yn y Cyngor hwn wedi bod yn sefydlog a chymharol isel ers blynyddoedd lawer, ac yn is na sectorau eraill o'r economi. Er enghraifft roedd y lefel yn 8.5% yn 2021/22 ac yna yn 8.1% yn 2022/23. Wedi dweud hynny, mae yna amrywiaethau o fewn adrannau, sydd yn golygu fod rhai rhannau o'r Cyngor yn profi problemau gyda chadw staff.

Nid tasg hawdd yw dod i gasgliad ar nifer y swyddi sydd yn wag mewn cyfundrefn mor fawr a chymhleth â'r Cyngor, ond fe wyddom am y prif feysydd gwaith sydd wedi bod yn profi problemau dros y flwyddyn ddiwethaf. Er enghraifft, mae yna heriau wedi bod ym meysydd gwaith cymdeithasol a gofalu yn ehangach, gweinyddiaeth, cyllid a pheirianneg. Mae'n fater o ffaith bod awdurdodau lleol eraill ar draws Cymru yn profi yr un math o broblemau, ac yn ychwanegol i hynny rydym ni wrth gwrs yn dymuno i'n staff i gyd allu cyflawni eu gwaith trwy gyfrwng y Gymraeg. Mae hyn i gyd yn creu her fawr i'r sector llywodraeth leol ar hyn o bryd.

Rydym ni fel Cyngor eisoes yn cymryd camau i ddeall mwy am y sefyllfa ac i ymateb. Rydym wedi cyflwyno proses o roi'r cyfle i staff gwblhau holiaduron gadael a chyfweliadau, pan eu bod yn ymddiswyddo o'u swydd. Mae nifer o adrannau hefyd wedi cymryd y cyfle i adolygu strwythurau a swydd ddisgrifiadau. Mae hynny mewn rhai sefyllfaoedd wedi arwain at newid graddfeydd cyflog er mwyn sicrhau fod yr hyn sydd yn cael ei dalu yn adlewyrchu lefel y cyfrifoldebau. Er enghraifft, y llynedd bu i'r Cyngor hwn gymeradwyo pecyn ariannol oedd yn sail i gynyddu cyflogau y staff hynny sydd yn gweithio fel gofalgwyr yn ein cartrefi preswyl ac yn y gymuned. Rhaid cofio wrth gwrs bod gennym systemau tâl sydd yn ein gwarchod o safbwynt deddfwriaeth cyflog cyfartal, ond mae modd cyflwyno newidiadau o fewn y system honno.

Mae'n bwysig cofio hefyd wrth gwrs fod yna bob math o resymau posib pam fod staff yn dewis y Cyngor fel eu cyflogwr, neu fel arall yn gadael. Mae'r ffactorau hynny yn cynnwys y cyflog, ond hefyd y pecyn buddion ehangach; y nifer dyddiau gwyliau er enghraifft, y cynllun pensiwn cadarn ac atyniadol sydd ar gael, a'r trefniadau gweithio hyblyg sydd yn opsiynau posib. Gall cyfrifoldebau'r swydd, y llwyth gwaith a'r pwysau gwaith hefyd ddylanwadu ar benderfyniadau unigolion. Credwn hefyd fod lles ein staff yn bwysig ac

mae hynny yn cael ei adlewyrchu yn y pwyslais rydym fel cyflogwr wedi ei roi ar hynny ers blynyddoedd bellach.

Mae yna nifer fawr o ffactorau yn gweu i mewn i'r darlun hwn, ac yn hynny o beth mae arolwg wedi ei gynnal yn ddiweddar o farn staff ar y Cyngor fel eu cyflogwr, o dan y teitl 'Holiadur Llais Staff'. Eisoes cyhoeddwyd y canlyniadau ymhlith adrannau, ac ar y cyfan mae'n amlwg fod y mwyafrif o'n staff yn ystyried y Cyngor fel cyflogwr gofalgwr sydd yn cynnig cyfleoedd i staff ddatblygu ac sydd yn rhoi llesiant ar flaen yr agenda. Wedi dweud hynny mae yn y canlyniadau nifer o negeseuon pwysig i ni eu hystyried wrth symud ymlaen.

Mae'n anochel y gall unrhyw broblemau recriwtio a chadw staff arwain at darfu ar ddarparu gwasanaethau am gyfnod. Mae'r wasgfa gyllidol, ac effaith posib hynny ar swyddi, yn cyfrannu at hyn hefyd wrth gwrs. Rydym hefyd yn llwyr ymwybodol na ellir cymryd mantais o ewyllys da staff sydd yn rhoi o'u gorau i gyflawni gwasanaethau; dyna pam fod yna gymaint o bwyslais ar gefnogi llesiant ein staff a pham hefyd ei bod yn bwysicach nag erioed i sicrhau'r balans rhwng gwneud hynny ond hefyd cyflenwi gwasanaethau'r angenrheidiol i'r safon uchaf bosib i drigolion y sir.

(5) Cwestiwn Y Cyngorydd Gareth Williams

Mae'r toriadau dirybudd i'r ddarpariaeth ar gyfer prentisiaethau yn destun pryder i nifer o ddisgyblion blwyddyn unarddeg yn Llŷn ac Eifionydd. O ystyried bod y naddu yma ar y ddarpariaeth ymhell o fod yn gyson â'r dyheadau yng Nghynllun Cyngor Gwynedd ynghylch rhoi'r cychwyn gorau i'n plant a'n pobl ifanc, a ddaru Grŵp Llandrillo-Menai ymgynghori â'r Cyngor cyn gwneud y newid yma i'r ddarpariaeth a pha drafodaethau sy'n mynd rhagddynt ar hyn o bryd rhwng y Cyngor a Grŵp Llandrillo-Menai i unioni'r sefyllfa?

Ateb – Aelod Cabinet Addysg, Y Cyngorydd Beca Brown

Ni fu i Grŵp Llandrillo-Menai ymgynghori gyda'r Cyngor ynglŷn â newid i'r ddarpariaeth ar gyfer prentisiaethau, ond mae sgysiau wedi eu cynnal yn ddiweddar er mwyn galluogi'r Cyngor i ddeall y cefndir a'r cyd-destun y tu ôl i'r toriadau.

Er mwyn darparu ateb cyflawn i'r cwestiwn, cyfeiriaf nawr at ymateb a dderbyniwyd gan Aled Jones-Griffiths, Pennaeth Coleg Meirion-Dwyfor a Choleg Menai: *“Er gwaethaf y toriadau sylweddol ar gyfer 2024/25 mi fydd Grŵp Llandrillo Menai yn dal i gynnig dros 1300 o lefydd prentisiaeth y flwyddyn nesaf, ac oddi fewn i'r ffigwr yma, mi fyddwn ni'n blaenoriaethu pobl ifanc rhwng 16-19 ac yn rhoi sicrwydd o le os ydynt yn bodloni'r gofynion mynediad ac wedi cael hyd i gyflogwyr addas. Mae'n bwysig nodi mai mewn un maes yn unig mae yna unrhyw newid, sef Adeiladwaith.*

Yn dilyn penderfyniad gan Gymwysterau Cymru a Llywodraeth Cymru, does na bellach ddim Prentisiaeth Sylfaen ar lefel 2 ar gael mewn Adeiladwaith, dim ond Prentisiaeth Lefel 3 sydd â gofynion mynediad sylweddol uwch. Bwriad y newid yma yw annog dysgwyr sydd yn yr ysgol ar hyn o bryd i ddod i'r coleg yn llawn amser am y flwyddyn gyntaf i gwblhau'r cymhwyster sylfaen priodol yn ogystal â'r sgiliau hanfodol sy'n ofynnol ar gyfer cwblhau'r fframwaith ar Lefel 3 ar gyfer eu llwybr prentisiaeth. Pan fyddan nhw wedi cwblhau blwyddyn yn y coleg yn llwyddiannus, disgwyliwn y byddan nhw'n mynd ymlaen wedyn i wneud y brentisiaeth Lefel 3.

Rydym yn cydnabod nad yw y model uchod yn gweithio i bob dysgwr, yn enwedig rhai o ardaloedd gwledig. Er mwyn ymateb i hyn mae'n fwriad gennym i gynnig llwybr rhan amser (un diwrnod yr wythnos) yn y maes Adeiladwaith gan ddefnyddio cyllid Addysg Bellach yn hytrach na chyllid prentisiaeth i rhai sydd eisoes wedi cael lle gyda chyflogwr. Golyga hyn bydd llwybr rhan amser i Adeiladwaith ar gael yn Medi gyfochrog a'r llwybr llawn amser a'r ddau lwybr yn arwain tuag at y brentisiaeth lefel 3 newydd.

Fe gyhoeddwyd cyllideb derfynol Llywodraeth Cymru ar y 27 Chwefror ac felly nid oeddem am wneud datganiadau ar ein cynnig cwricwlaidd nes ein bod yn glir ar ein sefyllfa ariannol. Mae yn anffodus fod cam ddehongli newidiadau wedi digwydd yn y cyfamser a gwybodaeth anghywir yn cael ei roi ar y cyfryngau cymdeithasol heb ddeall y pictiwr llawn.

Nid oes gofyn ymgynghori â'r Cyngor gan fod y ddarpariaeth sydd yn cael ei gynnig uchod yn adlewyrchu y ddarpariaeth sydd wedi bod ar gael i ddisgyblion 16 oed yn hanesyddol. Fe fyddai hefyd yn ddefnyddiol pe byddem yn aelodau o Grŵp Penaethiaid Uwchradd Gwynedd fel byddai yn bosib i ni eu cadw hwy yn gyfredol â newidiadau mewn addysg bellach.

Ym mhob maes arall sydd â phrentisiaeth ar lefel 2 fel pwynt mynediad, bydd y rheiny sy'n gadael ysgol yn gallu cael mynediad yn syth o'r ysgol fel sy'n wastad wedi digwydd. Mae Peirianeg yn y categori yma.

Gobeithio bod hyn yn tawelu ofnau pobl ifanc a rhieni Llŷn. Mae nifer o rieni wedi bod yn trafod gyda ni yn ystod yr wythnos hon ac rydyn wedi tawelu ei hofnau wrth egluro y sefyllfa yn llawn iddyn nhw. Mae croeso i unrhyw un gysylltu gyda Grŵp Llandrillo Menai os am drafod ymhellach."